ACADEMIA ROMÂNĂ

DESPRE MIHAI VITEAZUL

CUVÂNT DE COMEMORARE

ROSTIT DE

N. IORGA
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

EXTRAS DIN:
ANALELE ACADEMIEI ROMÂNE
Seria II. — Tom. XLI
DESBATERILE 1920 — 21

BUCUREȘTI
LIBRĂRIILE «CARTEA ROMÂNEASCĂ» ȘI PAVEL SURU
1922.

5704

Prețul 2 lei

www.dacoromanica.ro

Analele Societăţii Academice Române. — Seria I:

Tom. I—XI. — Sesiunile anilor 1867—1878.

Analele Academiei Române. — Seria II: L. B.

Tom. I—X. — Desbaterile şi memoriile Academiei în 1879—1888.
Indice alfabetic al volumelor din *Anale* pentru 1878—1888 . . . . . 2.—
Tom. XI—XX. — Desbaterile şi memoriile Academiei în 1888—1898.
Indice alfabetic al volumelor din *Anale* pentru 1888—1898 . . . . . 2.—
Tom. XXI—XXX.—Desbaterile şi Memoriile Academiei în 1898—1908.
Indice alfabetic al volumelor din *Anale* pentru 1898—1908 . . . . . 2.—
Tom. XXXI. — Desbaterile Academiei în 1908—9 . . . . . 5.—
» *XXXI.—Memoriile Secţiunii Istorice* . . . . . 10.—
» *XXXII.* — Desbaterile Academiei în 1909—1910 . . . . . 5.—
» *XXXII.* — *Memoriile Secţiunii Istorice* . . . . . 14.—
» *XXXIII.*—Desbaterile Academiei în 1910—1911 . . . . . 4.—
» *XXXIII.—Memoriile Secţiunii Istorice* . . . . . 12.—
» *XXXIV.*—Desbaterile Academiei în 1911—1912. . . . . 4.—
» *XXXIV.—Memoriile Secţiunii Istorice.* . . . . . 20.—
» *XXXV.*—Desbaterile Academiei în 1912—1913 . . . . . 5.—
» *XXXV.—Memoriile Secţiunii Istorice.* . . . . . 8.—
Plângerea lui Ioan Sandu Sturza Vodă împotriva sudiţilor străini în Moldova, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Din ţinuturile pierdute. Boieri şi răzeşi în Bucovina şi Basarabia în cele dintâi decenii după anexare, de *N. Iorga* . . . . 1.—
Câteva ştiri nouă privitoare la Istoria Românilor, de *N. Iorga* . —,30
Notele unui istoric cu privire la evenimentele din Balcani, de *N. Iorga* . . . . . —,50
Două plângeri ale episcopului de Râmnic Galaction, de *N. Iorga.* —,20
Versuri nouă ale lui Ienăchiţă Văcărescu, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Barbu Ştirbei ca educator, de *N. Iorga.* . . . . . —,20
Insemnătatea lucrărilor Comisiunii europene dela gurile Dunărei, 1856 la 1912, de *Dimitrie A. Sturdza.* I, II, III. 1856 la 1912 . . 1,80
Patrahirul lui Alexandru cel Bun: Cel dintâiu chip de Domn român, de *N. Iorga* . . . . . —,30
Ucraina moldovenească, de *N. Iorga* . . . . . —,30
Monete inedite din oraşele noastre pontice, de *M. C. Sutzu* . . . —,50
Condiţiunile de politică generală în cari s'au întemeiat bisericile româneşti în veacurile XIV—XV, de *N. Iorga* . . . . . —,30
Două tradiţii istorice în Balcani: a Italiei şi a Românilor, de *N. Iorga.* . . . . . —,20
Bătăliile dela Gwozdziec şi Obertyn (1531), de *I. Ursu* . . . . . —,50
Descoperiri nouă în Scythia minor, de *V. Pârvan* . . . . . 2.—
Ideile de legi şi de prevedere, de *A. D. Xenopol* . . . . . —,20
Principele ardelean Acaţiu Barcsai şi Mitropolitul Sava Brancovici, de *Dr. Ioan Lupaş* . . . . . 30.—
XVI.—Desbaterile Academiei în 1913—1914 . . . . . 5.—
XVI.—Memoriile Secţiunii Istorice. . . . . . 20.—
Armenii şi Românii: Oparalelă istorică, de *N. Iorga* . . . . . —,40
Ştiri nouă din Dacia Malvensis, de *Vasile Pârvan* . . . . . 1.—
Privilegiul lui Mohamed al II-lea pentru Pera (1-iu Iunie 1453), de *N. Iorga* . . . . . —,50
Castrul dela Poiana şi drumul roman prin Moldova de jos, de *Vasile Pârvan* . . . . . 1.—
Ostaşi dela Prut cu un nou act dela Alexandru cel Bun. — Răzeşi romaşcani, de *N. Iorga* . . . . . —,40
Ceva despre Episcopul maramureşan Iosif Stoica.—Câteva fragmente de vechi Cazanii româneşti, de *N. Iorga* . . . . . —,50
Istoria Evreilor în ţerile noastre, de *N. Iorga* . . . . . —,40
Vasile Lupu ca următor al Impăraţilor de răsărit în tutelarea patriarhiei de Constantinopole şi a Bisericii ortodoxe, de *N. Iorga.* —,40
Clopotul dăruit de Carageorghe, întemeietorul Serbiei, bisericii satului Topola (1811), de *N. Iorga* . . . . . —,20
Cetatea Ulmetum, II 1. Descoperirile campaniei a doua şi a treia de săpături din anii 1912 şi 1913, de *Vasile Pârvan* . . . . . 3.—
Cetatea Ulmetum, II 2. Descoperirile campaniei a doua şi a treia de săpături din anii 1912 şi 1913, de *Vasile Pârvan* . . . . . 2.—
Dela Cetatea Tropaeum-Adamclisi: Basilica-cisternă. Studiu arheologic, de *G. Murnu* . . . . . 1.—

www.dacoromanica.ro

DESPRE
MIHAI VITEAZUL.

CUVÂNT DE COMEMORARE

ROSTIT DE

N. IORGA
Membru al Academiei Române

Ședința dela 21 Noemvrie 1919

Dacă s'a spus că prin paginile istoriei trecutul este învățătorul, călăuza, îndreptătorul prezentului, cu tot atâta temeiu se poate spune că trecutul el însuși trăește, nu numai în present ca tradiție pe de o parte, ca incomensurabile și a tot puternice forțe misterioase lucrând în noi înșine, dar că el se împărtășește de vieața timpurilor ce au venit dintr'însul și printr'însul, că se înalță și cade, se luminează și se întunecă în anumite părți ale lui după cum răsar vremile nouă fiecare cu lumina ei. Și mai ales că unele părți, care erau și înainte, dar nu se vedeau, fiindcă nu trebuia, *nu se cereau* să se vadă, se ivesc deodată limpezi și impresionante, pentrucă aceà lumină a altei, vremi umblând destăinuitoare, s'a oprit în sfârșit și asupra lor.

De aici nevoia pentru istoric de a fi cât de mult amestecat în lucrurile vremii sale, amestecat nu numai ca martur care vede «obiectiv» și notează rece pe hârtia lui, considerată ca vechile table de aramă ale lui Clio, ci ca factor însuși, după puterile lui, în vieața care se zbate, fierbe, spumegă, stropește și murdărește, dar înviorează în jurul ei și se duce, după mult sbucium, drept înainte, sigură, către o lume mai bună și mai fericită. Din experiențele și din isprăvile, din suferințile și din izbânzile lui el ajunge a cunoaște mai bine însăși materia studiilor sale, pe care fără a o falșifica de obiceiu, prezentul o interpretează necontenit.

www.dacoromanica.ro

Așà este cu epocele, și tot așà cu personagiile conducătoare, care, și când par a creià ceva dela dânsele, contra timpului lor, nu fac decât să personifice și să personalizeze puterile din mijlocul cărora se desfac ori, printr'o putere misterioasă de a prejudecà asupra anilor cari se scurg, asupra veacurilor, uneori, care vor venì, să atragă spre sine și să răsfrângă prin sine, ca un cristal care fură lumina depărtată și o aruncă minunat în mijlocul umbrelor, lucrurile pe care viitorul le ține încă în nesfârșitele lui vistierii.

Mihai Viteazul, acela pe care noi, cei de aici, cari puteam, ne-am obișnuit a-l amintì, nu numai la data biruințelor lui, cari sunt mai multe, dar niciuna așà de cuprinzătoare, de expresivă și de simbolică, încât în ea să-l putem închide cu ce-a fost mai mare și mai înalt în fapta și cugetul său, ci, după vechiul obiceiu creștinesc, la ziua numelui său, la hram, cum facem cu noi înșine, a fost, fără îndoială, în anii de tragică întrebare a soartei și de jertfire nediscutată și nemărginită înaintea ei, un dătător de direcție și un călăuz de oaste. El a trăit astfel între noi, a lucrat cu noi, ne-a chemat înapoi dela drumuri greșite, iar pe cei cari s'au îndărătnicit în ele i-a osândit pentru totdeauna; ne-a aruncat în primejdie, ne-a sprijinit în nenorocire, ne-a ținut la locul nostru, în clipele supremului dezastru, ni-a pus înainte ca un exemplu însăși mucenicia sa. A fost, împăcând astfel pretențiile generalilor rivali și dând poate unora din ei și o lecție de modestie — căci, de fapt, în ce facem, e așà de puțin al nostru, și acel puțin va fi, din clipa săvârșirii chiar, al tuturora — nu numai marele bărbat politic, al «idealului național» și al tuturor spețelor de «rezistență», când au fost în adevăr «naționale», dar și generalul suprem, ducele, Voevodul — decât care altul nu ne-a trebuit doar ca meritos auxiliar technic și organizator vrednic de recunoștință. Și a fost mai bine așà, căci, pe cât se ceartă între ei oamenii când un om viu vreà să-i comande pentru binele lor, pe atât de admirabil se supun ei unei discipline care nu-i îndatorește la nimic, pe nimeni dintre ei, când puterea desfăcută de trup și liberată de egoismul conștiinței individuale îi conduce cât de imperios și de neapelabil.

Dar, în schimb, el însuși, marele îndreptător și deschizător de cale, marele îndemnător și purtător de mângâere, folosește din fapta pe care a ajutat-o. Folosește din fiecare episod al ei, și cu atât mai mult din marea biruință finală.

Folosește întâiu *fiindcă i se recunoaște dreptatea*. Ce lucru greu e și aceasta față de oamenii cari au apucat cât de puțin

www.dacoromanica.ro

înaintea celorlalți! In ce caricatură meschină prefac sufletele mici silințile uriașe ale acelora către un scop pe care mărimea lor însăși il apropie! Ce tragică desfigurare, ca o schimă, a figurii nobile, în care mușchii se încoardă de energia supremei silinți fără să dispară totuși nobila lumină a siguranței că lucrul care se face e necesar, neapărat, neînlăturabil.

Istoricul critic trebue să intervie ca să afirme încă odată că acest lucru n'a stat în conștiința lui Mihai cu claritatea ce ar avea-o în mintea unui om politic contimporan care a ascultat lecții și a cetit cărți despre istoria Românilor și istoria universală, care a trecut examene despre filosofia dreptului și a fost învățat a înțelege teoretic care sunt nevoile de vieață ale unui neam. El n'a fost călăuzit de o lungă desvoltare culturală urmărind un scop precis și neschimbat, pe care cugetătorii să-l afirme și poeții să-l cânte. Nu i-a spus zilnic gazeta de dimineață și gazeta de seară că se așteaptă un om pentru a îndeplini această operă, și nu i s'a făgăduit de nici un publicist cotidian venirea și rămânerea la putere pentru această operă, iar pe urmă recunoștința națională cu ce drepturi de moștenire poate aduce cu dânsa. Intruniri publice nu i-au strigat de jur împrejur să deà lovitura, chiar dacă ar fi ca istovit să cadă înaintea minunii săvârșite. Desbateri parlamentare, pasionate, cum e firesc, nu l-au făcut să priceapă toate tainile misiunii care i-ar fi fost altfel impusă.

Și nici n'a avut într'însul însușirile de rostitor al gândului său însuși, care deosebesc pe atâția dintre Domnii noștri, și nu totdeauna din cei mai mari. Acesta erà un suflet sumbru și mut, care aveà cu dânsul singur lungi discuții, semnificative interviewuri în care aduceà concizia torturată a cugetării fără școală, pornirile elementare ale sentimentelor needucate. Nu doar că ar fi fost în urma vremii sale ca învățătură: între Domnii cari nu se puteau iscăli și cari nu știau uneori nicio altă limbă, el, care vorbià grecește și înțelegea, de sigur, turcește, are în scrisoarea lui crestată ca din vârf de sabie, în rotunde învârtiri de condeiu răzlețe, o netăgăduită distincție. Din când în când fraza, totdeauna ruptă, are licăriri cari dau deodată lumina pe care alții, incapabili de asemenea fulgerări, o întind normal în luciri permanente de candelă domestică. Dar sufletul lui a rămas cetate cu porți ferecate, în care numai iurușuri furtunoase arătau ce putere de oaste se ascunde. Cetate însă care stă pe vârf de munte și din care, ori de voește ori de nu voește cel din lăuntru, ori de pândește cu știință, ori de

www.dacoromanica.ro

privește numai în zări, — *se vede*. A fost un splendid, un genial instinctiv. Dar aceasta nu este o scădere. Instinctul nu e numai moștenire, și aceasta încă ar fi mare lucru, căci șirul nesfârșit al înaintașilor vorbește atunci și lucrează prin el, cu atâta putere și siguranță, încât nu mai e nevoe de ipotezele, silogismele și verificările noastre lămuritoare și șovăelnice. Ci e, în acelaș timp și *creator*, misterios și admirabil creator. Precum prin ce-și aduce aminte, el resumă trecutul, prin ce pregătește, el resumă un viitor întreg. E uriașul acumulator al forțelor ce s'au îngrămădit, dar e și pregătitorul prin încercarea cu propriul său sbucium,—și el o mare forță pe lume, una din cele mai mari, — al izbucnirii unei acțiuni în care ideie, conștiință, critică se pierd într'o singură unitate făcătoare de minuni. Nu e unitatea haosului primordial, ci unitatea ordinii finale definitiv armonizate într'o strălucire singură și un singur gest. Detaliștii rațiunii critice și ai acțiunilor ponderate vin pe urmă, și ei își pot câștigà o reputație cât de bună, fiindcă e și atât de mare capitalul pe care instinctivul, desinteresat cum este, li l-a pregătit pe sama lor!

Asemenea naturi rare, în unitatea lor elementară, ca unitatea marilor fenomene ale naturii pe care trebue să le primim și să le îndurăm, și când nu le înțelegem și nu le putem aprecià, sunt prețioase și prin aceia că, instinctive ele înseși, cu aceleași dar al puterilor necuprinse, mulțimile omenești le urmează, nu numai printr'o smulgere vijelioasă dela vieața lor obișnuită pentru a le face capabile să înfrunte toate primejdiile, dar și printr'o firească potrivire, printr'o ascultare, nu totdeauna plină de iubire, dar ridicându-se până la cel mai nebun devotament. E sigur că până nu se ivește un om de această speță, ele, surde la cele mai frumoase îndemnuri, neîncrezătoare la cele mai sigure dovezi, *nu se mișcă*.

Cu ce dovedise că poate face, Mihai avea multe drumuri deschise în fața lui. Puteà să-și puie aceà unică putere răsboinică în serviciul ideii creștine, ortodoxe, imperialiste, bizantine, pe care un veac și jumătate numai de stăpânire turcească — nu trebue să se piardă din vedere scurtimea acestui termen — nu fusese în stare a o nimici în Balcani, unde ea se înrădăcinase îndestructibil printr'o permanență romană de un mileniu și jumătate. Ar fi înaintat, cu ajutorul tuturor celor robiți de Sultani și cari nu suferiau liniștit robia, pe calea către Sf. Sofia și mormintele Impăraților bine-credincioși și de Dumnezeu păziți. Puteà fi cevà mai măgulitor pentru o ambiție omenească? Pentru un om crescut în țara unde acea ideie imperială se refugiase și trăise la adăpost, unde Domnii puneau

www.dacoromanica.ro

pe hrisoavele lor o monogramă de purpură, țeseau vulturul de aur pe veșminte și se înfățișau încununați împărătește pe zidurile bisericilor? Pentru un coborîtor prin mama sa al Grecilor deposedați de coroană și sceptru?

Puteà să se prezinte Impăratului creștin, Neamțului din Praga, Chesar al Romanilor, ca un ostaș gata de orice ispravă pentru folosul Maiestății Sale. Ce Wallenstein falnic ar fi răsărit dintr'insul care aduceà, cu darul vitejiei care nu caută spița neamului, tot ce poate aduce însăși rassa, acel tainic și superior factor în alcătuirea ființelor omenești! La câtă glorie nu l-ar fi ridicat autorii de apoteose și zugrăvitorii de aureole, de cari erà plină Curtea imperială! *Mitteleuropa...*

Aventuros cum erà, vrăjit de poveștile minunate ale isprăvilor lui Alexandru Machedon, văzând înaintea lui veșnic deschise drumurile din fabula eroică în care au crezut milioanele de oameni ale evului mediu, el puteà să deie frâu slobod forțelor ce gâlgâiau nerăbdătoare în genunea sufletului său. Ce mare figură de legendă ar fi rămas el dacă, asemenea lui Alexandru al poporului, el n'ar fi căutat în adevăr decât numai fapte de vitejie!

Și totuși s'a oprit din drumul către cetatea lui Constantin, a jertfit favoarea lui Rudolf Impăratul și a fost Machedon cel viteaz numai în amănuntele unei lupte pe care instinctul său a închis-o în marginile pământului și dreptului românesc.

Imprejurările din urmă, — prezent luminând neașteptat și uimitor trecutul — fac să se vadă încă mai bine în politica lui Mihai Viteazul valoarea altui element, odată ignorat și pe urmă prea puțin ținut în samă: *dispoziția de a riscà orice pentru a se duce la capăt o hotărîre, pentru a se atinge un scop.*

O problemă românească există de multă vreme față de marile schimbări petrecute la toate hotarele neamului. După o jumătate de veac plină de cele mai mari silinți și de cele mai frumoase fapte de eroism bine condus, Ștefan-cel-Mare o lăsase urmașilor săi. O lăsase sub îndoitul aspect al legăturilor cu vecinii mai puternici și al legăturilor dintre cele două țeri însăși care închideau în hotare deosebite viața națională.

Pentru a o resolvi sau, măcar, pentru a o împiedecà de a tulburà orice viață pașnică, normală, acești Domni din veacul al XVI-lea întrebuințaseră în general —, afară de un Ioan-Vodă cel Cumplit, ispitit totuși de norocul Cazacilor răsăriți în preajma lui, — mijloacele de zăbavă, de lâncedă împăciuire, de curtenire servilă, de pri-

www.dacoromanica.ro

etenie cerșită, care nu duc la nimic. Prin aceste metode situația țerilor noastre se coborîse tot mai adânc în umilință ca și în sărăcie.

Nu se poate zice totuși că acești stăpânitori de o clipă, «drepți moștenitori» sau falșificatori ai titlurilor ereditare, n'aveau și calitățile lor personale, ori, în instinctul superior al rassei lor, tendința, așà de firească, de a se ajunge iarăși la vechea neatârnare garantată prin arme și de a da printr'un mai strâns nex între cele două țeri o mai largă bază politică neamului. Indată ce isvoarele ne îngădue a pătrunde în intimitatea lor, dela cei cari ar puteà fi socotiți mai puțin capabili de aceasta se ivesc mărturisirile cari ne fac să vedem până în misteriosul adânc al sufletului lor. Afară de câte un beteag ca Petru, căruia de aceia, deși nu șchopătà de fapt, i s'a zis: Petru Șchiopul, toți păstrează ceva din datina răsboinică, știu să încalece, se bucură de freamătul armelor, caută lacomi cu ochii un steag. Orice agent străin, vorbind despre interesele creștinătății, îi află gata de a răspunde prin călduroase vorbe tainic șoptite cu ochii în toate părțile la îndemnurile lui. Tratate care nu trebuiau știute de stăpânii temuți sunt cunoscute, și poate se vor mai descoperi. Dar, când e vorba de a se luà deciziunea supremă de a-i da curs fără șovăire, intervine piedica slăbiciunii sufletești care se crede foarte tare atunci când mijloacele dibăciei istețe înlătură primejdia loviturilor drepte.

Mihai n'a făcut așà. Puteà să nu participe la liga creștină din 1594, ai cării trimeși, ignorând însăși ființa lui, n'au venit să-l caute. Trecând peste această jignire, el s'a oferit dela sine. Intre el și Turci prin măcelul din Septemvrie al acelui an el lasă să se petreacă iremediabilul. După aceia nu odată cei așà de adânc jigniți și păgubiți de dânsul îl caută cu ofertele cele mai ispititoare: el se ține de drumul odată apucat. Până la sfârșit înfruntă Impărăția turcească, iar anume gesturi și atitudini ale lui sunt capabile de înterpretarea pe care o vom înfățișà îndată.

Vrea Ardealul. I se pare că nu se poate menținea la București atâta vreme cât acolo fierb, la ambițioși, pe care mărimea lui reală îi supără, intrigile contra lui. Vede neputința Austriacilor de a se înstăpâni în frumoasa provincie pe care de aproape un secol o râvniau și care acuma în chip minunat le-a căzut în mână. Constată o situație șovăelnică dela care duc numai două eșiri: sau către reinstalarea Turcilor sau către cucerirea lui proprie. Pe aceasta o încearcă, orice ar fi să fie: *în ruptul capului.*

www.dacoromanica.ro

Erà în destul de pregătit; puteà el să aibă certitudinea victoriei? In Turci nu se puteà încrede, cu toate că încercase a-i momì cu vestea că el a fugit din țară și că aceasta a primit în locu-i pe inofensivul, blândușul și plăpândul lui fiu. De Poloni puteà fi sigur că nu-l vor vedeà cu plăcere în acea moștenire a Bathoreștilor pe care o voiau pentru dânșii: oricum, de aici și mai puțină asigurare decât de peste Dunăre. Puteà fi încredințat că Ungurimea nu-l va îngăduì nici într'un chip, nici într'o formă, cu nici-o calitate; pe Sași îi cunoaște în deajuns ca să știe că ei nu pot fi temelia noului său Stat. Dușmănia invidioasă a lui Basta, generalul imperial din Ungaria Superioară, care se voià el guvernator în Ardeal, puteà să și-o aștepte. Asupra Impăratului creștin aveà iluzii, dar, îndrăznim a crede, nu prea mari, egoismul austriac fiind o fabulă în tot Răsăritul. Pe însiși boerii săi nu se puteà sprijinì decât în tovărășia biruinței. Țăranii nu mai erau de oaste decât ca ajutători. Mercenarii, principalul său reazim, cereau bani pe cari el nu-i aveà.

Și totuși *a cercat*. Și a izbutit măcar pentru câtva timp. Intr'un sens a izbândit definitiv — ceace nu vedem decât acuma — pentrucă e indiferent din punct de vedere mai general dacă o acțiune ajunge la capăt în momentul chiar când se încearcă ori dacă-i trebue, cu dezvoltarea înceată a stării de spirit odată create, veacuri pentru a birui.

Da, Mihai Viteazul a făcut bine prin acest suprem risc, cum, iarăși, prin acceptarea noului risc pentru Moldova, a făcut bine, căci *asemenea deciziuni sunt înseși creatoare de forțe nouă prin aceia că răscolesc adâncurile incalculabile ale sufletelor omenești, cari nu dau tot ce pot da decât sub cremenea izbirii eroice și miraculoase. Suma ce se constată la sfârșit e totdeauna cu mult mai mare decât a tuturor elementelor calculabile.* Puterile de zeu care zac și în cel mai umil dintre oameni se deslănțuesc la chemările celor ce nu se tem de nimic, nici de înfrângere, odată ce la mijloc a fost o luptă, și nici o nenorocire nu poate anulà ceiace s'a trezit printr'însa și dela sine își va face drumul, peste zile, peste ani, peste veacuri. Nici-o diplomație nu-și poate târâ cumințenia după măreața înaintare a unor asemenea elementare forțe.

Se poate vorbì de *sinceritatea* politicei lui Mihai Viteazul, dupăce trecându-se peste părerea mai veche a *naivității* lui, s'a ajuns, pe temeiul cunoașterii mai adânci a negociațiilor purtate de dânsul, la convingerea că el n'a fost totuși un veșnic înșelat în mijlocul cine știe căror cumințì? Se poate admite că un om trăit în mijlocul unei

www.dacoromanica.ro

boerimi uneltitoare, deprinsă a-și trădà Domnii pe rând, a și-i face și desface ca o jucărie, un om purtat pe la praguri constantinopolitane, unde se răzbăteà numai cu cea mai rafinată minciună asiatică, în sfârșit că unul care aveà înaintea ochilor și la megieșii creștini numai diplomație de apucături machiavelice, că un astfel de om, zic, a trecut peste metodele pe care le cunoșteà și erà în stare să le practice, pentru a se înălță la *acea sinceritate superioară și absolută, fără care în istorie nu se îndeplinesc faptele mari?*

Din practica banală a vechilor artificii bizantine, din meșteșugul respingător al minciunilor de Stambul, din monotonia stearpă a «combinațiunilor» în spiritul Renașterii italiene, l-a mântuit acea calitate a sufletelor distinse care, ca și instinctul, nu poate fi înțeles totdeauna și oricum, nu poate fi urmărit până în fundul tuturor izvoarelor sale, care sunt uneori de o insondabilă adâncime, prin păturile, acumulate de veacuri, ale descendenței genealogice: *temperamentul.*

Acest temperament, de vitejie — mai ales —, de mânioase ieșiri, de pocăinți răscolitoare, de duioase, impresionante păreri de rău e și ce i-a asigurat o popularitate care, fără a fi așà de generală, de vastă ca a lui Ștefan cel Mare, e mai mișcată decât aceasta, și aceasta chiar în afară de motivul tragic al jertfirii sale în condiții de sălbătăcie cum nu le-a cunoscut nici veacul acela care execută pe Egmont și Horn în piața publică și măcelărià pe hughenoți în casele lor, dar nu tăià capetele jertfelor însângerate și nu batjocorià cadavrele rămase fără apărare.

Cei cari au ochi să vadă astăzi vor recunoaște că, după alte trei veacuri de încercare cu tot ce diplomația are mai disimulat și mai trădător, convingerea se impune totuși că numai acela sau aceia cari nu contează cu ușoarele rezultate ale înșelării, într'un mediu în stare să-i prindă imediat de veste, numai cine în sprijinul unei energii superioare aduce mărturisirea dreaptă a scopurilor ce urmărește, numai acela e capabil de lucrurile care se impun și rămân.

Astfel desvoltarea în ultima ei fază a istoriei neamului nostru, scoțând mai mult le iveală însușirile aceluia care a arătat prin fapte că el poate fi întreg laolaltă, dovedește că pagina celei mai mari glorii poate fi și a unei înalte moralități politice, de la care putem luà exemplu și, dacă nu voim a primejduì rezultatele câștigate, și trebue să-l luăm.

---

www.dacoromanica.ro

Analele Academiei Române. L. B.

Două inscripţii nouă găsite la Mânăstirea Bistriţa (Neamţ), de *N. Iorga* . . . . . —,20
Muntele Athos în legătură cu ţerile noastre, de *N. Iorga* . . . . 1.—
Din influentele politicei europene asupra Istoriei noastre (Moise Vodă, 1529 Martie—1530 August), de *I. Ursu* . . . . . —,20
Steagul lui Mihnea Vodă Radul în muzeul istoric din Belgrad, de *N. Iorga* . . . . . —,50
Explorăţiuni austriace pe Dunăre la sfârşitul veacului al XVIII-lea, de *N. Docan* . . . . . 2.—
Contribuţii documentare la Istoria Olteniei în veacul al XIX-lea, de *N. Iorga*. . . . . —,20
Nifon II, Patriarhul Constantinopolului, de *Diaconul Dr. Nic. M. Popescu* . . . . . —,80
Renegaţi în trecutul ţerilor noastre şi al neamului românesc, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Şedinţa Academiei Române dela 1 Maiu 1914, de *D. A. Sturdza*. —,60
Fundaţiuni religioase ale Domnilor Români în Orient, de *N. Iorga*. —,20
Fundaţiunile Domnilor Români în Epir, de *N. Iorga* . . . . . —,30
Un act românesc privitor la începătorul culturii bulgare Dr. Veron, de *N. Iorga*. . . . . —,20
O hartă a Ţerii-Româneşti din c. 1780 şi un geograf dobrogean, de *N. Iorga* . . . . . —,50
Nouă documente basarabene, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Situaţiunea internaţională a Principatului Ţerii-Româneşti în vremea lui Şerban Cantacuzino (1678—1688), de *Ioan Radonić*. —,30
Corespondenţa Domnilor şi Boierilor români cu Metternich şi cu Gentz între anii 1812—1828, de *Ioan C. Filitti* . . . . . —,50
Stâlpul lui Mihaiu Racoviţă Vv. în Bucovina, de *Teodor V. Ştefanelli* . . . . . —,50
Veneţia în Marea Neagră, I: Dobrotici, de *N. Iorga* . . . . . —,40
Veneţia în Marea Neagră, II: Legături cu Turcii şi cu creştinii din Balcani dela lupta dela Cosovo până la cea dela Nicopole (1389—96), de *N. Iorga* . . . . . —,50
Tom. XXXVII. — Desbaterile Academiei în 1914—1915 . . . . . 5.—
» *XXXVII.* — *Memoriile Secţiunii Istorice*. . . . . 15.—
Veneţia în Marea Neagră. III: Originea legăturilor cu Ştefan cel Mare şi mediul politic al desvoltării lor, de *N. Iorga* . . . . —,80
Pilda bunilor Domni din trecut faţă de şcoala românească, de *N. Iorga* 1,50
Scrisori inedite ale lui Tudor Vladimirescu, de *N. Iorga* 1,50
Activitatea culturală a lui Constantin Vodă Brâncoveanu şi scopurile Academiei Române, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Opera de istoric a Regelui Carol, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Neamul Agarici. — Răzeşi fălciieni şi vasluени, de *N. Iorga* . . . —,20
Imperialismul austriac şi cel rus în desvoltare paralelă, de *N. Iorga* . . . . . —,30
Din legăturile noastre cu Sârbii, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Privilegiile şangăilor dela Târgu-Ocna, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Cetatea Ulmetum. III. Descoperirile ultimei campanii de săpături din vara anului 1914, de *Vasile Pârvan* . . . . . 2.—
Câteva ştiri despre comerţul nostru în veacurile al XVII-lea şi XVIII-lea, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Dreptul la vieaţă al statelor mici, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Un dascăl uitat: Grigore Pleşoianu, de *N. Bănescu* . . . . . 1.—
Dardanelele (Amintiri istorice), de *N. Iorga* . . . . . —,30
Zidul cetăţii Tomi, de *Vasile Pârvan* . . . . . 1.—
Câteva lămuriri nouă cu privire la istoria Românilor, de *N. Iorga*. —,30
Vechimea rumânici în Ţara-Românească şi legătura lui Mihai Viteazul, de *C. Giurescu* . . . . . —,70
Faze sufleteşti şi cărţi reprezentative la Români cu specială privire la legăturile «Alexandriei» cu Mihaiu Viteazul, de *N. Iorga*. 2.—
Contribuţiuni la Istoria Românilor ardeleni, 1780–1792, cu 84 acte şi documente inedite, culese din arhivele din Viena, Budapesta, Sibiiu şi Braşov, de *Dr. Ioan Lupaş* . . . . . 2.—
Emigrările de peste munţi, de *I. Nistor* . . . . . —,50
Episcopul Vasile Moga şi profesorul Gheorghe Lazăr, de *Dr. Ioan Lupaş* . . . . . —,60

www.dacoromanica.ro

Analele Academiei Române. L. B.

Tom. XXXVIII.—Desbaterile Academiei în 1915—1916 . . . . . 6.—
» *XXXVIII.*—*Memoriile Secțiunii Istorice* . . . . . 12.—
Câteva ştiri nouă relative la legăturile noastre cu biserica constantinopolitană în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Impozitele în funcțiune economică şi politică socială, de *G. N. Leon.* —,20
In legătură cu Biblia dela 1688 şi Biblia dela 1667 a lui Nicolae Milescu, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Monete vechi româneşti inedite sau puțin cunoscute, de *Const. Moisil.* . . . . . —,50
Carpații în luptele dintre Români şi Unguri, de *N. Iorga* . . . —,30
Sârbi, Bulgari şi Români în Peninsula Balcanică în evul mediu, de *N. Iorga* . . . . . —,30
România față de capitulațiile Turciei, de *Ioan C. Filitti* . . . . —,60
Despre rumâni, de *C. Giurescu* . . . . . —,60
Documente privitoare la Episcopia din Maramureş, de *Preotul Dr. Alexandru Cziple* 1,20
Amănunte din istoria noastră în veacul al XIX-lea, de *N. Iorga.* —,70
Iordache Olimpiotul, vânzătorul lui Tudor Vladimirescu, de *N. Iorga* . . . . . —,50
Două contribuții la istoria bisericească a Românilor, de *N. Iorga.* —,30
Cetatea Giurgiu. Originile şi trecutul ei, de *N. A. Constantinescu.* 1.—
Contribuțiunea numismaticei la istoria antică a României transdunărene, de *M. C. Stuzu* . . . . . —,50
Histria. IV. Inscripții găsite în 1914—1915, de *Vasile Pârvan* . 3.—
Legăturile românilor cu Ruşii apuseni şi cu teritoriul zis «ucrainian», de *N. Iorga* . . . . . —,60
Ceva mai mult despre viața noastră culturală şi literară în secolul al XVIII-lea, de *N. Iorga* . . . . . —,40
Corespondența consulilor englezi din Principate. 1828—1836, de *Ioan C. Filitti* . . . . . —,80
Originea şi sensul direcțiilor politice în trecutul țerilor noastre, de *N. Iorga* . . . . . —,20
» *XXXIX.*—Desbaterile Academiei în 1916—1919 . . . . . 40.—
» *XXXIX.*—*Memoriile Secțiunii Istorice* . . . . . *(Sub presă).*
Alte note despre cultura şi viața socială românească subt vechiul regim, de *N. Iorga* . . . . . —,30
Un reprezentant al Elenismului în Moldova sub vechiul regim: Constantin Evnomie, cu note asupra familiei Hurmuzaki, de *N. Iorga* . . . . . —,20
Gerusia din Callatis, de *V. Pârvan* — cu o stampă — . . . . . 3.—
Din relațiile Franco-Române: Un scriitor francez despre Români şi un scriitor Român în Franța: Elias Régnault şi Grigore Gănescu, de *N. Iorga* . . . . . 2.—

Cartea Românească — Inst. de Arte Grafice «CAROL GOBL» S-sor I. St. Rătdescu.

www.dacoromanica.ro